

MEMÒRIA HISTÒRICA

Gravadors d'Estampas populares (1)

El 3 novembre de 1938 era dijous, la batalla de l'Ebre portava 103 dies i en faltaven 12 perquè s'acabés: esdevindria el dimarts 15 de novembre.

El dia 3 el front de la República s'enfonsava, amb la caiguda de la serra de Pàndols. Els requetés del Terc de Montserrat eren l'avantguarda de la marxa cap al riu. L'endemà, dia 4, els insurrectes assolien tota la línia del riu Canaletes.

El cos de l'exèrcit marroquí, comandat pel falangista general Yagüe, gairebé dos mesos més tard, el 15 de gener de 1939, va ocupar Tortosa, una ciutat devastada i buida després de 9 mesos de front.

Començava una cruel dictadura. Malgrat tot, l'oposició a Franco va estar present des del primer moment. Primer els maquis, amb pre-

sència molt remarcable al territori ebrenc i els Ports. La resistència, des de la militància clandestina, principalment dels comunistes del PSUC, però també des d'altres fronts, com l'Església catalanista i progressista, per exemple.

Els artistes, intel·lectuals i molts professionals van militar en la lluita antifranquista. Un exponent dels més rellevants el van constituir els gravadors; amb una sèrie d'obres emparades sota una acció global a l'Estat que va comptar amb una notòria representació tortosina: *Estampas populares*. L'objectiu d'Estampa Popular va ser transmetre un missatge crític i social de caràcter antifranquista a la ciutadania coetània.

Fa un mes Daniel Arasa va publicar una àmplia relació d'artistes tor-

tosins i ebrencs que tenen obres a llocs destacats i emblemàtics, a Madrid per exemple, i referia que el museu de Tortosa ha d'acollir sales dels il·lustres pintors. En la relació exhaustiva de disciplines parla de pintura, escultura, fotografia i també crítiques d'art, però no apareix res dels gravadors. Precisament un grup de tortosins d'aquesta disciplina, el gravat, va participar en el moviment, i l'abril de 1965 Estampa Popular Catalana va exposar al Centre de Comerç de Tortosa.

És hora de reivindicar aquesta modalitat artística i ressuscitar la memòria, denigrada fins ara, dels gravadors tortosins que tenen obra exposada en una sala del Museu Reina Sofia. Fins i tot Estampa Popular ha suscitat una tesi doctoral, que va

redactar Noemí de Haro García, doctora en Història de l'Art que la va publicar el 2010 amb el títol *Gravadors contra el franquismo* (un llibre editat pel CSIC -Consejo Superior de Investigaciones Científicas- de 480 pàgines, de les més de 700 que tenia la tesi). És el primer llibre que analitza, després d'una investigació rigorosa, documentada i profunda, el conjunt d'agrupacions que van conformar Estampa Popular a l'Espanya perifèrica.

Per això caldrà una segona part, per a desvetllar els integrants tortosins d'aquesta primera entitat que va desenvolupar una activitat de crítica clara i directa al franquisme des de les arts plàstiques. I ho va fer, ja no des de l'exili com havia passat fins aleshores, sinó des de l'interior del

Tomàs Carot Giner
periodista

país: des de Madrid, Andalusia, Biscaia, València, Catalunya i Galícia.

També serà l'hora de proposar accions per què els ebrencs i els tortosins puguem conèixer aquella obra que es va exposar fa 58 anys, i puga tindre un espai digne de recreació sense haver d'anar a Madrid. Una justa reivindicació, també en clau d'homenatge, i poder-la fer en presència dels gravadors que encara són vius.